

IŞİD'İN BİTMİYEN ZULMÜ: KAÇIRILAN TÜRKMEN KADINLARI

BİLGAY DUMAN | ADİL ZİNEELABDİN

GİRİŞ

Terör örgütü IŞİD'in Haziran 2014'te Irak'ın Musul ve Selahaddin vilayetlerini kontrol etmesiyle ciddi insan hakları ihlalleri meydana gelmiştir. Bunların en çok bilinenleri Spiker Askeri Üssü'nde eğitim gören 1700 askerın öldürülmesi, Sincar'da yaşayan Yezidilerin katledilmesi ve Amirli'nin yaklaşık 80 gün kuşatılması gibi hadiselerdir. Öte yandan, IŞİD tarafından sürgün edilen Yezidilerin

yanı sıra Telafer ve Beşir köyünde Türkmen kadınlar etnik ve dinî kimliklerine göre IŞİD tarafından kaçırılmıştır. Ancak bu konu, kaçırılan Türkmen kadınların sayısının Yezidilere nazaran az olması ve uluslararası kamuoyunun eksik desteğinden dolayı hukuki çerçevede ve medyada gereken şekilde ilgi görmemiştir. Yezidi kadınların IŞİD'den kurtarılması için kamu destekli veya özel birçok kuruluş tesis edilmiştir.

Irak hükümeti ve uluslararası örgütlerin ilgisinin yetersiz olması nedeniyle kaçırılan Türkmen kadınları hakkındaki rakamlarda bazı tutarsızlıklar bulunmaktadır. Kaçırılan Türkmen kadınların belgelenmesi yönündeki çabalar bireysel düzeyde faaliyet gösteren yerel aktivistler ve sivil toplum örgütlerince gerçekleştirilmiştir.

IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınların birkaçı dışında tamamı Musul'a bağlı Türkmen kenti Telafer'dendir. Irak hükümeti ve uluslararası örgütlerin ilgisinin yetersiz olması nedeniyle kaçırılan Türkmen kadınları hakkındaki rakamlarda bazı tutarsızlıklar bulunmaktadır. Kaçırılan Türkmen kadınların belgelenmesi yönündeki çabalar bireysel düzeyde faaliyet gösteren yerel aktivistler ve sivil toplum örgütlerince gerçekleştirilmiştir. Irak merkezî hükümetinin konuya ilişkin gereken ilgiyi göstermemesi nedeniyle kaç Türkmen kadının IŞİD tarafından kaçırıldığına dair resmî açıklamalar yapılmamıştır. Ancak sonrasında medyaya sızan bir belgeye göre hâlihazırda 400 Telaferli Türkmen kadın kayıptır.

Terör örgütü IŞİD, kendi ideolojik dayatmalarına katılmayan Sünniler dâhil olmak üzere İslam'ın diğer mezhep mensuplarını mürtet ilan etmiş; Türkmen kadınları kaçırmış, Telafer'de Türkmen ve Sincar'da Yezidi olan 12 yaş üstü erkekleri Telafer'in kuzeyinde bulunan 50 metre çapında ve 100 metre derinliğinde olan Allav Anter kuyusuna atarak öldürmüştür. Hâlihazırda Allav Anter kuyusunda 1000 kişinin cesedinin olduğu tahmin edilmektedir.

IŞİD, Telafer'e girerken dinî ve siyasi olarak kendi ideolojisiyle bağdaşmayan birçok Telaferliyi de idam etmiştir. 2004-2005 Geçici Ulusal Konseyi üyesi Türkmen kökenli İman Muhammet Yunus es-Selman IŞİD tarafından kaçırıldıktan birkaç ay sonra eşile birlikte idam edilmiştir. İdam edilenler arasında Yezidi ve Türkmenlerin yanı sıra Şebekler de bulunmaktadır. Türkmen kadınlara yönelik şiddet, sadece kaçırma ve tecavüzle sınırlı kalmamıştır. IŞİD'den kurtarılan Yezidi kadınlara göre IŞİD militanları, Telafer'den kaçırılan Türkmen kadınlara tecavüz ettikten sonra onları yakarak öldürmüşlerdir.¹

KURTARILAN TÜRKMEN KADINLARA GÖRE IŞİD'İN UYGULADIĞI İNSAN HAKLARI İHLALLERİ

2014 yılında Irak güvenlik güçlerinin Musul ve çevresinde, IŞİD karşısında çarpıcı bir şekilde yenilmesiyle birlikte bölge halkından binlerce gayrimüslim ve IŞİD'in ideolojisine karşı olan Müslüman ölümle karşı karşıya kalmıştır. Irak'ın kuzeybatısında bulunan ve Irak'ın nüfus açısından en büyük ilçesi Telafer, 16 Haziran 2014 tarihinde IŞİD'in kontrolüne geçmiş, Telafer ve

¹ Suadad al-Salhy, The untold tragedy of Iraq's Shia Turkmen women abducted by Islamic State, *Middle East Eye*, 18 February 2021.

Telafer'in IŞİD militanları öncülüğündeki grupların kontrolü altına girmesinin ardından Sincar'a sığınan Türkmenlerin Bağdat, Kerbela ve Necef'e yolculukları.

Musul'un çevresindeki Şerihan ve Kuba gibi diğer Türkmen bölgelerinde Türkmenlere karşı ciddi insan hakları ihlalleri gerçekleşmiştir. IŞİD militanları Hızır İlyas mezarı gibi Türkmen bölgelerindeki dinî mekânları da patlatmıştır. IŞİD'in Telafer'i kontrol etmesiyle birlikte 80 ile 100 bin civarında Telaferlinin ilçeyi terk ettiği belirtilmektedir. Telafer'den kaçanların büyük bir bölümü Erbil üzerinden Irak'ın güney vilayetlerine, Kerkük'e ve bir kısmı da Türkiye'ye göç etmiştir.

Türkiye'nin eski Irak Büyükelçisi Fatih Yıldız, 3 Nisan 2021'de Kerbela'da bir Türkmen semtinin olduğunu Twitter üzerinden açıklamıştır. Yıldız'ın bu açıklaması Telafer'den göç eden Türkmenlerin dönmeyip yeni bir hayat tesis ettiklerini göstermektedir. Kerbela gibi iş fırsatının çok olduğu yerden iş imkânlarının çok sınırlı kaldığı veya olmadığı Telafer ve çevresine dönmek zordur. Ayrıca 55 binin üzerinde Telaferli Türkmenin Türkiye'ye göç ettiği tahmin edilmektedir.

Daha önce el-Kaide döneminde mezhep kavgalarından etkilenen Telafer ilçesi, 2014'te IŞİD'in kontrolü altına girmiş, IŞİD militanları farklı mezhep ve görüşlerde olan Telaferlilere karşı katliamlar gerçekleştirmiştir. IŞİD ideolojisine karşı olan birçok aile IŞİD militanları tarafından tutuklanmıştır. IŞİD militanları, erkekleri farklı bölgelere götürürken kadınları da kadın hapishanelerine götürmüştür. Kızları ise Musul'da bulunan Zuhur Yetimhanesinde toplamışlardır. Musul'un farklı bölgelerinden getirilen kızları bir araya toplamışlar, ardından 18 yaş altı kadınları dahi örgüt militanlarıyla zorla evlendirmişlerdir. Örneğin, 2017 yılında kurtarılan Telaferli Büşra, ailesinin 6 ferdiyle birlikte IŞİD tarafından kaçırıldığını anlatmıştır. Büşra'nın kız kardeşlerinden 11, 12 ve 16 yaşlarında olanlar kurtarılmıştır. 19 yaşında olan bir kardeşiyle anne ve babasının akıbetinin ise meçhul olduğu belirtilmektedir. Büşra 2016 yılında zorla evlendirildiğini belirterek Irak güvenlik güçlerinin ilerlemesiyle birlikte

yer değiştirdiklerini ve en sonunda Musul'un İntisar semtindeki bir evde yalnız bırakıldığını dile getirmiştir. Büşra 4 Ocak 2017'de Irak Ordusuna bağlı istihbarat güçleri tarafından kurtarılmıştır.²

IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınların birçoğu IŞİD militanlarıyla zorla evlendirilmiştir. Ardından zorla evlendirilen kadınların bazıları da Irak güvenlik güçlerine karşı canlı bomba olarak kullanılmıştır. IŞİD tarafından kurtarılan 54 yaşındaki Nadiye Muhammet, eşiyle ve iki çocuğuyla birlikte IŞİD tarafından kaçırılmıştır. Eşinin akıbeti şu ana kadar belli olmayan Nadiye, 18 Türkmen kadınla birlikte IŞİD tarafından kaçırıldıklarını ve Selahaddin vilayetine bağlı Alem nahiyesine getirildiklerini belirtmiştir. Nadiye, 18 Türkmen kadınla birlikte Alem nahiyesindeki araba parkına benzeyen bir hapishaneye getirildiklerini ve militanların iki kadına tecavüz ettiklerini belirtmiştir. Nadiye tecavüze uğrayan kadınlardan öğretmen olanın tecavüz sonucu hayatını kaybettiğini ifade etmiştir. Daha sonra Nadiye, kadınların bazılarının IŞİD militanları tarafından bilmedikleri bir yere götürüldüğünü, geriye kalanların ise bir sonraki sefere götürüleceklerini anlatmıştır. Ancak Nadiye, hapishanenin korumasından sorumlu olan yaşlı bir adamın yardımıyla kaçtıklarını ve 5 beş gün sonra yaya olarak Kerkük'e gelebildiklerini belirtmiştir.³

IŞİD militanları, 2014 Haziran'da Telaar'in yanı sıra Kerkük'ün Tazehurmatu nahiyesine bağlı Beşir köyünden de Türkmen kadınları kaçırmışlardır. Akhbaralaan Haber Ajansına konuşan Beşir köyünden bir Türkmen kadın,

toplumsal tepkiden dolayı gerçek ismini gizleyerek Zeynep takma adıyla konuşmuştur. Zeynep, 14 yaşında IŞİD tarafından kaçırıldığını belirterek IŞİD militanları tarafından tecavüze uğradığını ve bir çocuk düşürdüğünü ifade etmiştir. Zeynep böbrek hastalığı nedeniyle Kerkük'te hastaneye gittiklerinde dönerken 2014 Haziran'da IŞİD militanları tarafından yollarının kesildiğini ve anne babasından ayrı bir arabaya bindirilerek iki saatlik bir yoldan sonra Havice etrafından bir bölgeye getirildiklerini ifade etmiştir. Babasının hâlihazırda kayıp olduğunu söyleyen Zeynep, Ekim 2017'de Havice'nin IŞİD'den kurtarılması esnasında güvenlik güçleri tarafından kurtarıldığını belirtmiştir.⁴

IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınların bazıları, IŞİD militanları veya ailelerinin evlatlarıyla zorla evlendirilmiştir. Hal Net Haber Ajansa konuşan bir Türkmen kadın, üç sene boyunca, zorla bir IŞİD ailesiyle birlikte kaldığını ve IŞİD ailesinden biriyle evlendirildiğini dile getirmiştir. Takma adını Rukayya olarak kullanan Türkmen kadın, IŞİD ailesi içerisinde çok kötü muameleye maruz kaldığını dile getirmiştir. Rukayya, IŞİD'in yenilmesiyle birlikte Musul'da kurtarıldığını söylemiştir.⁵

IŞİD'in kaçırdığı Yezidiler ile Türkmenlerin kaderi aynı olmuştur. IŞİD tarafından kaçırılan Şehriyan Ali, Suriye'de 3 yıl kaldığını belirtmiştir. İdlib'e bir kez aktarıldığını ve İdlib'de bulunduğu hapishanede 20 Türkmen kadın ve kızın bulunduğunu belirtmiştir. Hapishanedeki kadınlara yemek verilmemesi nedeniyle günlerce aç kaldıklarını ve sadece cuma günleri ken-

² Cafer Telaarlı, Naciya Min Kabzat DAİŞ... Vahidat Hatta Bada Tahrurahun, *Kirkuk Now*, 20 Eylül 2020.

³ Naciya Turkmaniye Atakulu Zevci ve Aktaduni Maa Atfali ve Macmua min 18 Fatat Turkmaniye, *Turkmen Rescue Foundation*, 25 Kasım 2020.

⁴ Irshad Ansari, Zeynep Tahtasir Fi Kısatuha Kisas Elem el-Mensiye lil-Turkmaniyat el-Naciya Min DAİŞ, *Akhbar Alaan*, (E.T. 28.03.2021).

⁵ Naciya Turkmaniye Min DAİŞ: İhmal Hukuki ve Vasmat Ar İcitemay, *Turkmen Rescue Foundation*, 20 Kasım 2020.

Kerkük'teki Türkmen kadınlar, ürettikleri maskelerle Covid-19 ile mücadeleye destek oluyor.

dilerine yemek verildiğini ve yanlarında Türkmen çocukların olduğunu belirtmiştir. Şehriyan, hapisanede arkadaş olduğu Türkmen kadınların IŞİD militanları tarafından cezalandırıldıklarını ve vücutlarında izler kaldığını, Yezidiler ile Türkmenlerin din ve mezhep farkından dolayı gavur (kâfir) muamelesi gördüğünü ve şiddetli işkenceye maruz kaldığını ifade etmiştir.⁶

2014 yılında Telafer'de Türkmenlerin maruz kaldığı IŞİD uygulamaları, insan hakları ve uluslararası insani hukuk ihlalleri oluşturmuştur. IŞİD militanlarının uyguladığı eylemler; zorla göç ettirme, kaçırma, hürriyetten

yoksun bırakma, din ve mezhep değiştirme, cinsel şiddet, tecavüz ve başka cinsel saldırılar olarak değerlendirilmektedir.

TÜRKMEN KADINLARIN KAÇIRILMALARININ HUKUKİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkmen kadınların IŞİD tarafından kaçırılması olayında birçok uluslararası anlaşma maddesinin ve Irak kanunları hükümlerinin uygulanması söz konusudur. Irak yasalarında Türkmen kadınların haklarının aranması için Irak ceza hukuku bağlamında kaçırma suçuna

2014 yılında Telafer'de Türkmenlerin maruz kaldığı IŞİD uygulamaları, insan hakları ve uluslararası insani hukuk ihlalleri oluşturmuştur. IŞİD militanlarının uyguladığı eylemler; zorla göç ettirme, kaçırma, hürriyetten yoksun bırakma, din ve mezhep değiştirme, cinsel şiddet, tecavüz ve başka cinsel saldırılar olarak değerlendirilmektedir.

⁶ Melef el-Muhtatafat el-Turkmaniyat el-Mensi ve Measi el-Naciyat Munhun, *Türkmen Rescue Foundation*, 14 Kasım 2020.

ilişkin hükümlere başvurularak kaçırılan Türkmen kadınların hakları talep edilebilir. Kaçırma suçu 1969 yılı 111 sayılı Irak Ceza Kanunu'nun 421. maddesinde yasaklanmıştır. Yasalara göre kadınların kaçırılması, bunun terör örgütü tarafından gerçekleştirilmesi, kadınlara yönelik işkence, cinsel saldırılar ve kaçırma olaylarının 18 yaşın altında olanları da kapsamı suçun cezasını daha da ağırlaştırır.

Öte yandan, kaçırılan Türkmen kadınların ve özellikle çocukların IŞİD militanları tarafından Arap ve Avrupa ülkelerine götürülmeleri ya da sınır dışı edilmeleri, insan ticareti ile mücadele kapsamında değerlendirilebilir. Irak'ın 2012 yılı 28 sayılı İnsan Ticareti ile Mücadele Yasası'na göre, canilerin hükümleri müebbet cezasına kadar yükseltilebilir. Türkmen kadınların kaçırılması olayının Irak ve Suriye arasında gerçekleşmesi buna uluslararası boyut katmaktadır. Ayrıca terör örgütü tarafından gerçekleştirilmesi ve mağdurların kadın ve bazılarının 18 yaş altı olmaları ağırlaştırılmış ceza gerektirir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki 2012 yılı 28 sayılı İnsan Ticareti ile Mücadele Yasası'na dayanılarak insan ticaretiyle mücadele için Irak İçişleri Bakanlığına bağlı bir merkezî İnsan Ticaretiyle Mücadele Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonun her vilayette bir şubesi bulunmaktadır.

IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınlara yönelik cinayetin bir diğer boyutu da cinsel şiddettir. Irak'ta cinsel şiddeti düzenleyen Ailenin Korunmasına Dair Yasa Tasarısı kabul edilmemiştir. Şu ana kadar cinsel şiddete ilişkin 1969 yılı 111 sayılı Irak Ceza Kanunu'nun hükümleri onur temizlemeye izin vermektedir. Bu da toplumda cinsel şiddete maruz kalan kadınlara yönelik toplumun olumsuz bakışını pekiştirmektedir. Irak Ceza Kanunu ailenin şerefini koruma adı altında ailenin kadın bi-

reylerine karşı suç işlenmesini teşvik etmektedir. Bu tür hükümlerin Irak yasalarından çıkartılması, toplumda şeref suçu ve cinsel şiddet mağduru kadınlara yönelik bakışın düzeltilmesi için önemlidir. Irak Aile İşleri Yasası'na göre, cinsel şiddeti uygulayan kişinin mağdur ile evlenmesi, suçun hafifletilmesine sebep olur. Aynı şekilde kadını korumakla ilgili bu tür hükümlerin değiştirilmesi ve modern çağın ruhuna uygun yeni hükümlerin getirilmesi, kadınlara yönelik şiddetin önüne geçebilir. Ayrıca terör örgütleri tarafından zarar gören kadınlara yönelik olumsuz toplumsal bakışların önüne geçer.

8 Mart 2021'de Irak Cumhurbaşkanlığı tarafından onaylanan 2021 yılı 8 sayılı Naciyat Eyzidiyat (Kurtarılan Yezidi Kadınlar) Yasası'nın 2. maddesine göre bu yasa hükümleri IŞİD'den kurtarılan Türkmen kadınlara da uygulanmaktadır. Kurtarılan Yezidi Kadınlar Yasası'nın 3. maddesine göre IŞİD'den kurtarılan kadınlar için Musul'da Irak Çalışma Bakanlığına bağlı bir müdürlük kurulmuştur. Bu kanun gereği kurulacak müdürlüğün başına 10 yıl çalışma hizmeti olan Yezidi kökenli hukuk veya idare mezunu atanacaktır. Yasanın 4. maddesine göre IŞİD'den kurtarılanlara tazminat ödenecek ve kurtarılan kişiler, topluma kazandırılmaları için eğitim göreceklendir. Kurtarılan kadınlar için kurulan müdürlüğün göreviyse aşağıdaki şekildedir:

1. Kurtarılan kadınlar ve bu yasa kapsamına girenlerin sayısına ilişkin tutanaklar düzenlemek.
2. Bu yasa kapsamına girenlere mali destek sağlamak.
3. Kurtarılan kadınlar ve bu yasa kapsamında olanlara destek vermek için kamu ve özel kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamak.
4. Kurtarılan kadınlar için eğitim fırsatı oluşturmak.

5. Kurtarılan kadınlara ekonomik ve sosyal refahlarını sağlayacak şekilde iş imkânları sağlamak.
6. Kurtarılan kadınları yeniden yetiştirmek için sağlık merkezleri açmak.
7. Durumları belli olmayan Yezidi, Türkmen ve Şebekleri aramak.
8. Toplu mezarlıkları açmak ve kimliği tespit edilen cesetleri ailelerine teslim etmek için Şehitler Kurumu ile koordinasyon kurmak.
9. Suçlu IŞİD militanlarını yargılamak için uluslararası araştırma ve yargı kurumlarıyla birlikte çalışmak, mağdur edilenlerle ilgili veri ve deliller sunmak.

BM Güvenlik Konseyinin 31 Ekim 2000 tarihli 1325 sayılı Kadın, Barış ve Güvenlik ile ilgili kararı, kadınların çatışma esnasında cinsel saldırıdan korunmasını öngörmektedir. Ayrıca cinsel şiddete yönelik 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010) 2106 (2013) ve 2122 (2008) sayılı kararlar, çatışmalarda kadınlara yönelik işlenen şiddeti ve çatışma sonrasında kadınların üstlenebileceği rolleri düzenlemiştir. Ayrıca Irak; Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ne (1971'den beri), Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'ne (1986'dan beri), Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne (1994'ten beri), Zorla Kayıp Edilmeye Karşı Herkesin Korunmasına Dair Sözleşme'ye (2010'dan itibaren), İşkenceye, Diğer Zalimane ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmesi'ne (2011'den beri) taraftır. Irak'ın taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin diğer tüm etnik ve mezhepten olan Iraklı kadınların olduğu gibi Türkmen kadınların da kurtarılması ve desteklenmelerine yönelik birçok yükümlülük getirmektedir.

KAÇIRILAN TÜRKMEN KADINLARIN SAYISI

IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınların sayısına ilişkin net bir rakama ulaşmak oldukça zordur. Kaçırılan kadınların birçoğunun kaydı, kayıp veya öldürülmüş olarak ilgili kurumlarda aileleri tarafından yaptırılmıştır. Bazı yerel sivil toplum örgütleri ve aktivistler tarafından yapılan araştırmalara dayalı olarak bazı rakamlara ulaşılmıştır. Ancak aktivistlerin ulaştıkları rakamları da kesin olarak görebilmek ve doğrulayabilmek mümkün değildir. Telafer'de kaçırılan Türkmen kadınlar hakkında araştırma yapmak isteyen sivil toplum örgütleri çalışanları ve Telaferli aktivistler bazı aileler tarafından tehditlerle karşılaşmışlardır. Irak'ın kuzeybatı sınırındaki diğer bölgeler gibi Telafer de aşiret yapısının güçlü ve muhafazakâr olduğu toplumlardan biridir. Bu bölgelerde kadın, erkeğin "onuru" olarak görülmekte ve bu kapsamda sert bir geleneksel duvar bulunmaktadır. Bu yüzden aşiret yapılarının güçlü olduğu Irak toplumunda bir kadının tecavüze uğraması, kadını korumaktan sorumlu olan erkeğin "onurunun kırıldığı" anlamına gelir. Bu yüzden birçok aile, ister kurtarılmış olsun isterse IŞİD'in kontrolünde olsun kaçırılan kadınlar hakkında bilgi paylaşmamaktadır. Kaçırılan Türkmen kadınları hakkında net bir rakamın olmamasının bir diğer nedeni Irak hükümetinin konuya ilişkin yaklaşımının oldukça zayıf olmasıdır. Ortaya çıkan belgeler, Irak merkezî hükümetinin kaçırılan Türkmen kadınları sorunu ile ancak 2019'un sonlarına doğru ilgilendiğini göstermektedir.⁷

Bazı uluslararası örgütlere göre IŞİD tarafından Telafer'den kaçırılanların sayısı 1200'dür. Bunların 600'ü kadındır. Kadınlardan şu ana

⁷ Cihaz el-Muhabarat Yekşif bil-Vesayif Masir el-Turkmaniyat el-Muhtatafat Leda DAİŞ, *el-Mutalee*, 31 Ocak 2021.

Bazı uluslararası örgütlere göre İŞİD tarafından Telafer'den kaçırılanların sayısı 1200'dür. Bunların 600'ü kadındır. Kadınlardan şu ana kadar 131'i kurtarılmıştır.

kadar 131'i kurtarılmıştır. Kurtarılan kadınların sayısına ulaşmak genellikle bireysel çabalar sonucu gerçekleşmiştir. Telafer'de insan hakları meselelerinde birçok sivil toplum örgütüyle çalışan Irak Kadın ve Çocuk Hakları Merkezi Direktörü Nawal al-Karawi, kaçırılan Türkmen kadınlar hakkındaki rakamların doğru olmadığını belirtmiştir.⁸ Kalkınma ve Yardım İçin Kültürlerarası Diyalog Organizasyonu Başkanı İbtisam Hayyu, Kasım 2020'de kaçırılan Türkmenlerin sayısının kesin olmadığını ancak 1300 civarında tahmin edildiğini belirtmiştir.⁹

Türkmen Kurtarma Derneği Başkanı ve Irak İnsan Hakları Yüksek Komiserliği üyesi Ali Bayatlı, Telafer'den 1200 kişinin İŞİD tarafından kaçırıldığını belirtmiştir. Bayatlı kaçırılanların 600'ünün kadın ve 200'ününse çocuk olduğunu belirtmiştir. Ancak başka bölgelerden kaç kişinin kaçırıldığına dair veri bulunmadığını açıklamıştır. Bayatlı bazı Türkmen kadınların İŞİD militanları tarafından yakılmak için kendilerini Yezidi veya

Arap olarak belirttiklerini ifade etmiştir. Bayatlı bu nedenle kaçırılan Türkmen kadınların sayısının az görülebileceğini söylemiştir.¹⁰

25 Ağustos 2019'da, Tülay Türkmen İşleri Derneği Başkanı Himan Remzi de İŞİD tarafından kaçırılan Türkmenlerin sayısının 1300 olduğunu belirtmiştir. Kaçırma olaylarının 1200'ü, 2014 yılında İŞİD'in Türkmen bölgelerine düzenlediği saldırıda gerçekleşmiştir. Diğer 100'ü ise 2015 ile 2017 yılları arasında gerçekleşmiştir. Kaçırılanlar arasında 470 kadın, 130 çocuk ve 700 erkek bulunmaktadır. Kasım 2020'de Remzi, İŞİD terör örgütü kontrolünde 700 Türkmen çocuğun olduğunu belirtmiştir.¹¹

Kaçırılan Türkmen kadınların bazılarının farklı ülkelere götürüldükleri söylenmektedir¹² ve bazısının Suriye'de bulunan terör örgütü PKK/YPG kontrolündeki Rakka'nın Sadd Kampı, Deyri Zor'daki Albu Khasab ve Abu Hamam, Hasaka'nın Hol Kampı ve Azaz'ın Akkadha Kampı'nda tutulduğu bilinmektedir.

⁸ Suadad al-Salhy, The untold tragedy of Iraq's Shia Turkmen women abducted by Islamic State, *Middle East Eye*, 18 Şubat 2021.

⁹ Saman Davut, Naciya el-Turkmaniyat Min DAİŞ: İhmal Hukuki ve Vasmat Ar İctimayi, *Turkmen Rescue Foundation*, 20 Kasım 2020.

¹⁰ age.

¹¹ Naciya Turkmaniye Atakulu Zevci ve Aktaduni Maa Atfali ve Macmua min 18 Fatat Turkmaniye, *Turkmen Rescue Foundation*, 15 Kasım 2020.

¹² Suadad al-Salhy, The untold tragedy of Iraq's Shia Turkmen women abducted by Islamic State, *Middle East Eye*, 18 Şubat 2021.

Kerkük'te Türkmenler, Suriye'de IŞİD hapishanelerinde tutulan 400 Türkmen kadının serbest bırakılmasını istedi.

2014 yılında IŞİD'den büyük zarar gören Amirli çevresindeki Bayat köylerinden IŞİD militanlarının kaçırdığı kadın ve erkeklere dair bilgiler veren yerel kaynaklara göre kaçırılanlar IŞİD tarafından öldürülmüştür.¹³

KAÇIRILANLARIN KURTARILMASINDAKİ ZORLUKLAR

Türkmen kadınların IŞİD tarafından kaçırılması olaylarına uluslararası toplumun yanı sıra Irak hükümeti ve Türkmen toplumun itirafı gecikmiştir. BM Cinsel Şiddet İşleri Sorumlusu Zainab Hawa Bangura, Türkmen kadınların IŞİD tarafından kaçırılmasından ancak iki yıl sonra IŞİD tarafından Türkmen kadınların kaçırıldığı ve cinsel şiddete maruz kaldıklarını açıklamıştır.¹⁴ Geç tanımakla birlikte IŞİD ta-

rafından Türkmen kadınların kaçırılması gerçeği uluslararası toplum tarafından gerektiği şekilde görülmemiştir. Ali Bayatlı'nın verdiği bilgilere göre, IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınlara yalnızca Fransa tarafından iltica hakkı verilmiştir.¹⁵ Kaçırılan Türkmen kadınlara dair itirafın gecikmesi sadece uluslararası toplumla sınırlı kalan bir husus değildir. Irak merkezî hükümeti ve Türkmen toplumunu temsil eden siyasi partiler de Türkmen kadınları ancak uzun bir süre sonra gündeme getirmişlerdir.

Irak'ın eski Başbakanı Adil Abdulmehti, 18 Temmuz 2019'da IŞİD'den kurtarılan Türkmen ve Şebek kadınları Bağdat'ta ağırlamıştır. Ancak Irak merkezî hükümetinin Türkmen kadınların kurtarılmasına yönelik adımlarının çok zayıf olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ali Bayatlı, yaptığı açıklamalarda bu konuda

¹³ 20 Nisan 2021'de Amirli Kültürel ve Sosyal Derneği arşiv sorumlusu Süheyil Necim ile görüşme.

¹⁴ Two years after ISIL's attacks on Sinjar, Iraq, United Nations Special Representative of the Secretary-General on Sexual Violence in Conflict, Zainab Hawa Bangura, demands justice and support for the victims United Nations Iraq. (E.T. 03.04.2021).

¹⁵ Ali Bayatlı, *Twitter*, (E.T. 03.09.2021), <https://twitter.com/aliakramalbayat/status/1436677932643139593>

İŞİD tarafından kaçırılan Türkmenlerin yerel ve uluslararası sivil toplum örgütleri, Irak merkezî hükûmeti ve Türkmen toplumu tarafından gereken ilgiyi görmemesi nedeniyle kurtarma faaliyetleri bireysel düzeyde kalmıştır. Oysa Yezidi kadınların kurtarılması için bazı örgütler, fidyeye karşılığında İŞİD'den birçok kadını kurtarabilmişler, İŞİD tarafından sürgün edilen Yezidi kadınlara dünya çapında geniş destek toplamışlardır. Kaçırılan ve daha sonra kurtarılan Yezidi kadınlardan biri de Nobel Barış Ödülü'nü almıştır.

hükûmet desteğinin olmadığını belirtmiştir.¹⁶ Türkmen toplumuysa İŞİD'in Türkmen kadınları kaçırmaya olaylarının bulunduğu ve kaçırılan Türkmen kadınların İŞİD militanları tarafından cinsel şiddete maruz kaldıklarını 5 yıl sonra 17 Ağustos 2019'de açıklamıştır. ITC'nin eski başkanı ve Kerkük Türkmen Milletvekili Erşat Salihî, gelenek ve aşiret değerlerinin, kaçırılan Türkmen kadınların sayısının ve isimlerinin açıklanması önünde engel teşkil ettiğini belirtmiştir.¹⁷ Türkmen toplumunun siyasi, aşiret ve dinî otoritelerinin Türkmen kadınların kaçırmaları ve cinsel saldırıya uğramalarına dair suçları gündeme getirmemesinin, kurtarma faaliyetlerini ve uluslararası örgütlerin sorumluluklarını üstlenmesini engellediği ifade edilebilir.

2014 yılında İŞİD militanları tarafından Musul'un Sincar kentinden öldürülen 3000 kişi ve kaçırılan 7000 kişinin arasında yüzlerce Türkmenin olmasına karşın bunların hepsi dünya kamuoyunda Yezidi olarak bilinmektedir.¹⁸ Ayrıca İŞİD'in Telafer'e girmesiyle Türkmenler Sincar Dağı'na sığınmıştır. Sincar Da-

ğı'na sığınan Türkmen kadınların İŞİD tarafından Yezidilerin yoğunluklu olarak yaşadığı şehirde tutuklanmaları Türkmenlerin de dünya kamuoyunda Yezidi oldukları algısına yol açmıştır. Tüm bu hususlar Türkmen kadınları araştırma ve kurtarma faaliyetlerini engellemiştir.

İŞİD tarafından kaçırılan Türkmenlerin yerel ve uluslararası sivil toplum örgütleri, Irak merkezî hükûmeti ve Türkmen toplumu tarafından gereken ilgiyi görmemesi nedeniyle kurtarma faaliyetleri bireysel düzeyde kalmıştır. Oysa Yezidi kadınların kurtarılması için bazı örgütler, fidyeye karşılığında İŞİD'den birçok kadını kurtarabilmişler, İŞİD tarafından sürgün edilen Yezidi kadınlara dünya çapında geniş destek toplamışlardır. Kaçırılan ve daha sonra kurtarılan Yezidi kadınlardan biri de Nobel Barış Ödülü'nü almıştır.¹⁹ İŞİD tarafından 2014 yılında kaçırılan ve yedi kardeşi öldürülen Yezidi kökenli Nadiye Murat, 2016 yılında Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüş ve Birleşmiş Milletler (BM) İyi Niyet Elçisi seçilmiştir. Irak güvenlik güçleri tarafından kurtarılan Türkmen kadınlarıysa

¹⁶ Saman Davut, age.

¹⁷ Erşat Salihî Yedu İla Daim el-Turkmaniyat el-Naciyat Min DAİŞ, *Anadolu Ajansı*, 18.08.2019.

¹⁸ Suadad al-Salhy, The untold tragedy of Iraq's Shia Turkmen women abducted by Islamic State, *Middle East Eye*, 18 Şubat 2021.

¹⁹ age.

tesadüfî bir şekilde Irak Ordusu veya istihbaratı tarafından kurtarılmıştır. Türkmen kadınların kurtarılmasına ilişkin bir örgütün bulunmaması, IŞİD tarafından kaçırılan bir Türkmen kadının farklı devlet güçleri tarafından IŞİD ailesi muamelesine maruz kalabileceği anlamına gelebilir. Ayrıca bu kadınların bazılarının, IŞİD tarafından öldürülmemişse hâlihazırda ya IŞİD kontrolünde ya da IŞİD ailelerinin bulunduğu kamp veya hapishanelerde yer alması ihtimal dâhilindedir.

IŞİD tarafından kaçırılan, 3 yıl boyunca örgütün elinde kalan ve bir IŞİD'li aile bireyiyle tehdit altında evlendirilen Zehra Şehab hikayesini anlatırken, şans eseri Telaferli askerlerin olduğu bir güvenlik gücü tarafından kurtarılmıştır. Şehab, bu askerlerin ailesiyle iletişime geçmesi üzerine ailesine geri döndüğünü anlatmaktadır.²⁰ Oysa her kaçırılan Türkmen kadın aynı şansa sahip olmayabilir ve bu yüzden Irak hapishanelerine gitmeleri söz konusu olabilir. Nitekim kaçırılan birçok Türkmen kadın kayıp yazılmamıştır. Oysa tüm bilgiler Türkmen kadınların Suriye'deki mülteci kamplarında olduğuna işaret etmektedir.²¹

Şu ana kadar kurtarılan Türkmen kadınların tamamı Irak'ta yapılan askerî operasyon sonucu kurtarılmıştır. Bu da kaçırılan Türkmen kadınlarıyla ilgili belgeleme faaliyetlerinin yapılmadığını göstermektedir. IŞİD'den kurtarılan kadınların hikâyelerinden anlaşıldığı üzere Türkmen kadınları IŞİD aileleriyle birlikte Irak'tan çıkartılmış olabilir. Bu bağlamda Hol Kampı ve İdlîb gibi bölgelerde silahlı grupların kontrolü altında olabilirler.

8 Mart 2021'de onaylanan Kurtarılan Yezidi Kadınlar Yasası kapsamına Türkmenlerin de

girmesiyle birlikte Çalışma Bakanlığı bünyesinde IŞİD'den kurtarılan kadınlar konusuyla uzmanlaşmış müdürlüğün görevlerinden biri de akıbeti meçhul olan kadınları araştırmaktır. Bu anlamda kaçırılan Türkmen kadınlar başta olmak üzere IŞİD tarafından kaçırılanların araştırılması kolaylaşabilir.²²

IŞİD'DEN KURTARILAN TÜRKMEN KADINLARIN KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR

a. Hukuki Destek Eksikliği

IŞİD tarafından kaçırılan kadınların gerek kurtarılanları gerekse hâlâ IŞİD'in kontrolünde olanların kurtarılmasının önündeki en önemli engellerden biri toplumsal hukuk bilincinin düşük olmasıdır. Türkmen Kurtarma Kuruluşuna göre IŞİD'den kurtarılan Türkmenlerin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri hukuki bilincin yeterli derece yüksek olmamasıdır. IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınların bazıları, aileleri tarafından kayıp olarak kaydedilmiştir. Ayrıca Türkmen kadınların sorunlarını yerel ve uluslararası insan hakları ve cinayet mahkemelerine ulaştıracak hukukçuların bulunmaması da kurtarılan kadınların haklarının savunulmasını zorlaştırmıştır.

Türkmen aktivist Mehdi Saadun, Türkmenlerin uluslararası kurumlara başvurularına dair son bir ay içerisinde Birleşmiş Milletler Irak Yardım Misyonuna (UNAMI) Türkmen Kurtarma Derneği aracılığıyla IŞİD militanlarının Türkmenlere karşı işlediği suçlara ilişkin 100 dilekçe sunduklarını ifade etmiştir.²³ IŞİD'den Kurtarılan Yezidi Kadınlar Yasası'nın 7. maddesine göre Yezidi, Türkmen ve Şebeklere karşı IŞİD'in iş-

²⁰ Cafer Telaferli, age.

²¹ Suadad al-Salhy, age.

²² Yezidi Kadınlar Yasası, Madde 5/7.

²³ 26 Nisan 2021'de Telefon görüşmesi.

lediği suçlar soykırım sayılır. Bu madde hükmü oldukça önemlidir. Çünkü Türkmenlere karşı işlenen suçların soykırım sayılmasının hukuki, siyasi ve ahlaki birçok boyutu bulunmaktadır. IŞİD eylemlerinin soykırım olarak adlandırılması, Türkmenlerin milletlerarası hukuktan doğan haklarına başvurmasına yol açar. Ayrıca Irak hükûmetine bu bağlamda bazı yükümlülükler getirir. Bu yüzden 7. maddenin 2. fıkrasına göre Irak Dışişleri Bakanlığı, IŞİD'in Türkmen ve diğer etnik gruplara karşı işlenen suçları uluslararası platformlara götürür ve suçluların yargılanması taleplerini üstlenir. Aynı maddenin 3. fıkrasına göre Irak Dışişleri Bakanlığı, suçlulara karşı dava açar ve ilgili mahkemelerde yargılanmaları için iş birliği yapar.

Siyasi olarak IŞİD'den Kurtarılan Yezidi Kadınlar Yasası'nın 8. maddesi önemlidir. Bu maddeyle 3 Ağustos 2014 Sincar Dağı'na IŞİD'in saldırı düzenlemesinin tarihi olması nedeniyle her yılın 3 Ağustos'unun, Yezidi ve diğer bileşenlere yönelik işlenen suçları anmak amacıyla ulusal gün olarak ilan edilmesi hükmüne bağlanmıştır. Ayrıca 8. maddenin 2. fıkrasına göre Irak Kültür Bakanlığı ve Bağdat Belediyesi, Yezidi ve diğer bileşenlerin verdiği kurbanlara ilişkin heykeller yaparak söz konusu anmaya dair çeşitli etkinlikler düzenler.

b. IŞİD Tarafından Kaçırılan Türkmen Kadınlara Hükûmet Desteği

IŞİD'den kurtarılan Türkmen kadınların karşılaştıklarını en büyük sorunlardan bir diğeri de ailelerinin IŞİD tarafından öldürülmesidir. IŞİD'den kurtarılan kadınların bir kısmı aileleriyle birlikte yaşamaktadır. Bazı kadınların aileleri IŞİD tarafından öldürüldüğü için akrabalarıyla birlikte hayatlarına devam etmektedir. IŞİD militanları ve aileleri tarafından büyük

travma ve baskı yaşayan Türkmen kadınların, yaşadıkları psikolojik sorunlara rağmen akrabalarının yanında bulunmak psikolojik sorunlarını daha da derinleştirebilir. Ayrıca IŞİD'den kurtarılan kadınların kendi evleri, IŞİD tarafından yıkılmıştır. Evi yıkılan ailelerin evlerinin restore edilmesi için Irak merkezî hükûmetinin tazminat vermemesi, IŞİD'den kurtarılan Türkmen kadınların sorunlarını arttırmıştır. Kaçırılan Türkmen kadınlara verilen tek desteğin Aya-tollah Muhammet Sait el-Hekim'e bağlı Yetim Kurumu tarafından verilen aylık 100 bin ile 300 bin (75 ile 250 dolar arası) dinardır. Oysa Irak hükûmeti tarafından Türkmen kadınlara yönelik herhangi bir destek sağlanmamıştır.

Ancak Kurtarılan Yezidi Kadınlar Yasası kapsamına giren Türkmen kadınları için devlet tarafından maaş bağlanacağı ve tazminatın ödeneceği hedeflenmiştir. Söz konusu yasanın 4. maddesine göre maddi ve manevi olarak bu yasa kapsamına giren IŞİD'den kurtarılan kadınlara tazminat ödenmesi gerekmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre kaçırılan kadınların topluma entegre olmalarının sağlanması ve haklarında işlenen ihlallerin tekrar yaşanmaması için tedbirler alınacaktır. Kurtarılan Yezidi Kadınlar Yasası'nın 6. maddesinin 1. fıkrasına göreyse IŞİD'den kurtarılan kadınlara ve bu yasa kapsamına girenlere, 2014 yılı 9 sayılı Emeklilik Yasası'na göre aylık asgari emeklilik maaşının iki katı maaş ödenir. 6. maddenin 2. fıkrası uyarıncaysa kurtarılan kadınlara ve bu yasa kapsamına girenlere mesken için yer ve gayrimenkul kredisi ödenir.

IŞİD'in Türkmen kadınlara karşı işlediği suçların yanı sıra, IŞİD mağduru kadınların birçoğu eğitimlerinden mahrum kalmışlardır. Ayrıca birçok Türkmen kadının kimlik gibi belgelerinin IŞİD'in kontrolü sırasında kaybolması nedeniyle eğitimlerine geri dönüşte sıkıntıyla karşılaştıkları ifade edilmiştir. Kurtarılan Yezidi

Kadınlar Yasası'nın önemli hükümlerinden biri de yaş şartına tabi olmadan eğitimlerine geri dönebilmeleridir. Ayrıca kamu kurumlarındaki atamalarda kurtarılan kadınların ve bu yasa kapsamına girenlerin atanmaları önemlidir.

c. IŞİD'in Kaçırıldığı Kadınlara Toplumun Bakışı

Irak toplumu genel itibarıyla muhafazakâr bir toplumdur. Telafer ve diğer Türkmen bölgelerinin birçoğunda özellikle büyük şehir dışındaki bölgelerde yaşayan Türkmen toplumu da muhafazakâr toplumdur. Aşiret yapısının gerektirdiği bazı sosyal kurallar, toplumun kadına bakışını "şeref" ve "onur" kavramlarına bakış açıları kapsamında şekillendirmiştir. Toplumun kadınlara yönelik muhafazakâr bakışı, IŞİD militanları tarafından yapılan tecavüz ve zorla evlendirme, çocuk düşürme zorlamalarına rağmen, IŞİD'den kurtarılan kadınlara yönelik toplumun yaklaşımını olumsuz etkilemiştir. Birçok aile IŞİD tarafından kaçırılan kız çocuğunun hakkını aramaktansa gizlemeye çalışmıştır. Nitekim geleneksel tutucu zihniyet nedeniyle bu kadınlarla kimsenin evlenmeyeceği düşünülmekte, bu yüz-

den olaylar gizlenmektedir. Doğu toplumlarında evlenmeye kadınlara yönelik yapılan ailevi ve toplumsal baskı da göz önüne alındığında IŞİD'den kurtarılan Türkmen kadınların yaşadığı psikolojik durum daha anlaşılır hâle gelmektedir.

Sosyal ve toplumsal baskı altında kalan Türkmen kadınlar, Irak'taki yüksek dinî merci temsilcisi Abdulmehti el-Kerbelayi tarafından 15 Temmuz 2019 tarihinde karşılanmıştır. Haksız bir şekilde onur ve şeref suçlarıyla karşı karşıya kalan, IŞİD'den kurtarılan Türkmen ve Şebek kadınları Abdulmehti'nin karşılaması önemli bir adım olarak görülebilir. Abdulmehti, IŞİD'den kurtarılanlara yönelik gereken desteği vermeye hazır olduklarını ifade ederek kadınların Necef ve Kerbela'da bulunan Atebelere²⁴ bağlı hastanelerde tedavi görebileceklerini dile getirmiştir. Ancak birçok aktivist Irak'taki en büyük Şii dinî merci Ayetullah Ali es-Sistani'den Yezidi Ruhani Lideri Baba Şeyh'in, daha önce IŞİD'in zorlaması sonucu dinini değiştiren kadınları Yezidi toplumuna geri kabul etmesi fetvasına benzer bir fetva çıkartarak, Türkmen ve Şebek kökenli Şii kadınların IŞİD tarafından kaçırılmalarının ve cinsel şiddet uğramalarının

Birçok aile IŞİD tarafından kaçırılan kız çocuğunun hakkını aramaktansa gizlemeye çalışmıştır. Nitekim geleneksel tutucu zihniyet nedeniyle bu kadınlarla kimsenin evlenmeyeceği düşünülmekte, bu yüzden olaylar gizlenmektedir. Doğu toplumlarında evlenmeyen kadınlara yönelik yapılan ailevi ve toplumsal baskı da göz önüne alındığında IŞİD'den kurtarılan Türkmen kadınların yaşadığı psikolojik durum daha anlaşılır hâle gelmektedir.

²⁴ Atabe, Necef ve Kerbela'da bulunan Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve Hz. Abbas'ın türbe yönetimlerine verilen addır.

toplumca hoş karşılanmasını öngören bir fetva çıkartılmasını istemiştir.

26 Nisan 2021 tarihinde Telafer'de yerel örgütlerle çalışan ve kaçırılan Türkmen kadınlarıyla faaliyet gösteren insan hakları aktivisti Cafer Telaferli, son zamanlarda Telafer'den kaçırılan Türkmen kadınlara ilişkin halkın tavrında bir yumuşama olduğunu belirtmiştir. Telaferli, yaklaşık üç yıl boyunca birçok mağdur ailesinin kaçırılan kız çocukları hakkında bilgi vermekten kaçındıklarını belirtmiştir. Ancak Telafer'deki halkın, kaçırılan Türkmen kadınların haklarını talep etmesi için mağdur ailelerinin yardımcı olduklarını bildirmiştir.²⁵

SONUÇ

Kaçırılan Türkmen kadınlara yönelik Irak hükümeti ve uluslararası örgütlerin ilgisinin yetersiz kalması nedeniyle bu kadınlar hakkındaki sayılarda bazı tutarsızlıklar söz konusudur. Ayrıca kaçırılan Türkmen kadınların sayısının net bir şekilde tespit edilmemesi, Irak'ta Türkmenlere yönelik işlenen insan hakları ihlallerine yönelik belgeleme işlemlerinin yetersiz olduğunu da bir anlamda göstermektedir. Bu durum, Irak hükümetinin bu yöndeki çabalarının gerektiği düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Türkmen kadınların IŞİD tarafından kaçırılması meselesi başta olmak üzere Türkmenlere yönelik yapılan insan hakları ihlallerinin belgelenmesi işlemleri bireysel düzeyde yerel aktivistler tarafından yapılan işlemler düzeyinde kalmıştır. Ayrıca şu ana kadar durumu bilinmeyen kadınların Irak hapisanelerinde olup olmamasının araştırılması önemli olmaktadır. Türkmen kadınların kurtarılmasına ilişkin bir örgütün bulunmaması, IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınların farklı devlet güçleri tarafından IŞİD ailesi

muamelesine maruz kalmalarına yol açabilir. Bu kadınların bazıları IŞİD tarafından öldürülmemiş ise hâlihazırda IŞİD ailelerinin bulunduğu kamp veya hapisanelerde yer alması ihtimal dâhilindedir.

Resmî belgelere göre Telafer'de hâlihazırda 400'den fazla Türkmen kadın kayıptır. 2014 yılında Telafer'deki Türkmenlerin maruz kaldıkları IŞİD uygulamaları, insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuku ihlalleri oluşturmuştur. Ayrıca IŞİD militanlarının uyguladığı eylemler; zorla göç ettirme, kaçırma, hürriyetten yoksun bırakma, din ve mezhep değiştirme, cinsel şiddet, tecavüz ve başka cinsel saldırılar olarak değerlendirilmektedir. Bu yönde Türkmen insan hakları örgütlerinin uluslararası örgütlere şikâyetinde bulunması önemli olmaktadır. Irak iç hukuku kapsamında insan haklarıyla ilgili uzmanlaşmış Türkmen hukuk bürolarının bulunmaması, Türkmen kadınların gerekli haklarının talep edilmesini olumsuz etkilemiştir. Irak'ın birden fazla uluslararası insan hakları sözleşmesine taraf olması, Irak hükümetine ve uluslararası insan hakları örgütlerine, IŞİD'den kurtarılanların desteklenmesi ve durumu belli olmayanların kurtarılması yönünde çaba sarf edilmesi için birden fazla yükümlülük getirmektedir.

Irak'ın kuzeybatı sınırındaki diğer bölgeler gibi Telafer'in, aşiret yapısının güçlü ve muhafazakâr toplumlardan biri oluşu ifade edebilir. Bu bölgelerde kadın, erkeğin "onuru" olarak görülmekte ve bu kapsamda sert bir geleneksel duvar bulunmaktadır. Bu engelin aşılması için yerel ve uluslararası insan hakları örgütlerinin bu bölgelerde hukuki bilinci artırmasını gerektirmektedir. Ayrıca kaçırılan Türkmen kadınların haklarını daha güçlü bir

²⁵ 26 Nisan 2021'da Cafer Telaferli ile Telefon görüşmesi.

şekilde resmî platformlara taşımak için din adamlarının bu yönde destekleyici açıklamalar yapması önemlidir.

IŞİD tarafından kaçırılan kadınların bazıları, ailelerinin örgüt tarafından öldürülmesi nedeniyle akrabalarıyla birlikte hayatlarını devam ettirmektedir. IŞİD militanları ve aileleri tarafından büyük travma yaşayan ve baskı gören bu kadınlar açısından, akrabaların yanında bulunmak psikolojik sorunları daha da derinleştirebilir. Ayrıca IŞİD'den kurtarılan kadınların kendi evleri, IŞİD tarafından yıkılmıştır. Evi yıkılan ailelerin evlerinin restore edilmesi için Irak merkezî hükûmetin tazminat vermemesi, IŞİD'den kurtarılan Türkmen kadınların sorunlarını arttırmıştır. Eğitim bağlamında IŞİD'in Türkmen kadınlara karşı işlediği suçların yanı sıra, IŞİD mağduru kadınların birçoğu eğitimlerinden mahrum kalmışlardır. Ayrıca birçok

Türkmen kadın, kimlik belgelerinin kayıp olması nedeniyle eğitimlerine geri dönüşte sınırlılıkla karşılaşmaktadır.

Kurtarılan Yezidi Kadınlar Yasası'nın önemli hükümlerinden biri de yaş şartına tabi olmadan eğitimlerine geri dönebilmeleridir. Ayrıca kamu kurumlarındaki atamalarda kurtarılan kadınların ve bu yasa kapsamına girenlerin atanmaları önemlidir. IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınların topluma kazandırılmaları için Türkiye'de eğitim desteği verilebilir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Irak'taki Türkmenlerin siyasi ve sosyal haklarını elde etmeleri için Türkmen Hakları Yasası'nın çıkarılması da önemlidir. IŞİD'den kurtarılan kadınların haklarını güvence altına alabilmek ve durumu belli olmayanları araştırmak için Türkmen Hakları Yasası'nda söz konusu kadınlara yer verilebilir.

Bilgay Duman

1983'te Ankara'da doğdu. 2011 yılından bu yana Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Programında eğitimini sürdürüyor. Yüksek lisans tezini "Saddam Sonrası Dönemde Türkmenler ve Kerkük" konusunda yazdı. Çeşitli medya kurum ve kuruluşlarında, ulusal ve uluslararası dergi ve gazetelerde makale ve röportajları yer aldı. Katıldığı çok sayıdaki konferansın yanı sıra, sıklıkla Ortadoğu coğrafyasında saha çalışmaları yaptı, Birleşmiş Milletler gözlemcisi olarak Irak ve Afganistan seçimlerinde uluslararası gözlemci ekiplerinde yer aldı. Çalışmalarına ORSAM bünyesinde Irak çalışmaları koordinatörü olarak devam ediyor.

Adil Zineelabdin

Lisans eğitimini 2012 yılında Kerkük Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamlamış olan Adil Zineelabdin, yüksek lisans derecesini Gazi Üniversitesi Kamu Hukuku Ana Bilim Dalında "Birleşik Devlet Modeli ve Irak Uygulaması" başlıklı teziyle almıştır. Selçuk Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalında doktorasına devam eden Zineelabdin, ORSAM Türkmen Çalışmaları Biriminde araştırma asistanlığı yapmaktadır.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2021

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)